

SİYASİ PARTİ YÖNETİMİ

Siyasi Parti Yönetimi

Servet Topalođlu

Genel Yayın Yönetmeni: Hayati Bayrak

Yayın Koordinatörü: Erol Şahnacı

Editör: Kaan Özkan

Sayfa Tasarımı: Ali Rıza Yati

Kapak Tasarımı: Anıl Karyağar

Hayat Yayınları: 829

Yönetim Dizisi: 92

1. Baskı: İstanbul / Şubat 2026

ISBN: 978-605-151-617-2

© 2026 Hayat Yayıncılık, İletişim, Yapım, Eğitim Hizm. ve Tic. A.Ş.

Tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Hayat Yayınları'na aittir.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir; izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

Yayıncı Sertifika No: 75092

Baskı: BPC Matbaası

Sertifika No: 48745

Molla Gürani Mahallesi Oğuzhan Caddesi No: 15 Kat: 3 Daire: 5
34093 Fatih / İstanbul Tel: (212) 613 11 00 | Gsm: (530) 259 80 96
www.hayatyayinlari.com | e-posta: hayat@hayatyayinlari.com

Servet Topalođlu

SİYASİ PARTİ YÖNETİMİ

$$\text{SPKD} = \frac{10i + 4k}{\sqrt{\text{popülizm} + \sqrt{\text{klientalizm}}} \times 4b$$

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9

GİRİŞ 15

I. DEMOKRATİK YÖNETİM VE SORUNLARI	21
I.1 Yönetim Anlayışı Olarak Demokrasi.....	25
I.2 Yönetim, Yönetişim ve Siyaset	33
I.3 Günümüzde Demokrasi Anlayışı ve Sorunları.....	35
I.4 Demokrasinin Kendisini Koruma Çabaları	51
II. KURUMSAL SİYASET VE SİYASETE KATILIM	59
II.1 “Siyasal Pazar” ve Kavramsal Çerçeve.....	62
II.2 Seçmen Davranışları.....	70
II.3 Siyasal Pazarda Yoğunlaşma ve “Kartel Parti” Riski.....	75
II.4 Siyasi Partilerin “Ülke Yönetimi” İçindeki Konumu	88
II.5 Ülke Yönetim Mekanizması ve Kamu Yöneticilerini Belirleme Süreçleri.....	93
III. SİYASİ PARTİLER	101
III.1 “Ara Kurum” Kimlikleriyle Siyasi Partiler	104
III.2 Siyasi Partilerin Ortaya Çıkışı ve Tipolojisi.....	108
III.3 Asıllar ve Vekiller	109
III.4 Popülizm ve Klientalizm	118
III.5 Sömürücü Oluşum.....	130
IV. SİYASİ PARTİ YÖNETİMİ	137
IV.1 Siyasi Partilerin Kurumsal Kimliği ve Siyasal Konsepti.....	141
IV.1.1 Misyona	143
IV.1.2 Siyasi Partilerin Normları	146
IV.1.3 Siyasi Partilerin Dünya Görüşü.....	148

IV.1.4 Siyasi Partilerin Stratejik Planı, Programları ve Politikaları.....	151
IV.1.5 Siyasi Partilerin Organizasyonu (Örgütlenmesi).....	156
IV.1.6 Siyasi Parti Genel Başkanı ve Merkez Karar ve Yürütme Kurulu	169
IV.1.7 Siyasi Partilerin İletişimi (“Siyasal İletişim”)	177
IV.2 Siyasi Partilerin Finansmanı	182
IV.3 Siyasi Partilerin Beşeri Sermayesi	192
IV.4 Siyasi Partilerin Karşılaştıkları Yönetim Zorlukları ve Başarı Faktörleri	212
IV.5 Siyasi Partilerin Yönetişim İlke ve Yöntemleri	221
IV.5.1 Bir Yönetişim Modeli Önerisi	232
IV.5.1.1 Yönetim Süreçleri: “10i”	236
IV.5.1.2 Kurumsal Yönetim İlkeleri: “4k”	275
IV.5.1.3 İletişim Yöntemi: “4b”	282
IV.5.2 Bir Siyasi Partinin Değeri Nasıl Ölçülür?	285
SPKD = [(10i + 4k) / $\sqrt{\text{popülizm} + \sqrt{\text{kiantalizm}}}$] x 4b	

SONSÖZ 293

EK: DEMOKRASİNİN UZUN YOLCULUĞU VE

TÜRKİYE (KISALTILMIŞ ÖZET) 301

KUTU BAŞLIKLARI VE ŞEKİLLER 351

KAYNAKÇA 355

DİZİN 363

“Nedir bu insanın içten içe çürüyüşü...

Eğer bir toplumda adalet zedelenmiş, samimiyet kaybolmuş, vicdan susmuşsa, orada birey de zamanla içten içe çökmeye başlar.

Bireyin bu çöküşü bir salgın gibi yayıldığında, zamanla toplumun kendisi de çürümeye başlar.

Bu çürümenin temelinde bireylerin ‘biz’ bilincinden uzaklaşarak, yalnızca kendi çıkarlarını gözettiği bir bencillik yatar.

Liyakatin yerini kayırmacılık, dürüstlüğün yerini aldatma, ortak faydanın yerini kişisel menfaat aldığı anda, toplumun temelleri sarsılır.

Kurumlar varoluş amaçlarından saparak içi boşaltılmış bir kabuğa döner.

Adalet dağıtması gereken hukuk, güçlünün sopası haline gelir, bilgi üretmesi gereken eğitim ise, vasatlığı yücelten bir çarka dönüşür.

Ancak bu çürüme, toplumun kaderi değildir.

Çözüm, yine bireyin kendisinde, vicdanının sesini yeniden duymasında ve ‘ben’ hapisanesinden çıkarak, ‘biz’ diyebilmesinde saklıdır.

Bu, her şeyden önce bir ahlaki uyanış ve irade gerektirir.

Çürüme nasıl ki bireyde başlayıp yayılıyorsa, yeniden doğuş da adaleti ve dürüstlüğü hayatın merkezine koyan bireylerin omuzunda yükselecektir.

Unutulmamalıdır ki, karanlık gecenin ardından söken şafak, o karanlığa inatla direnenlerin eseridir.”

*Mehmet Rauf’un (1875-1931)
Eylül adlı romanından bir alıntıdır.*

ÖNSÖZ

Demokrasi, sabit bir “mükemmel durum” değil, kendi içinde sürekli kalibre olan ve kendini düzeltmeye çalışan bir süreçtir. Diğer deyişle demokrasi, tamamlanması pek mümkün görünmeyen bir “yarı mamül”, geleceğe ait bir gerçekliktir. Herkese onurlu ve hür bir yaşam, demokrasinin en önemli vaadidir. Onurlu ve hür yaşam, bir bireyin kendi ahlaki değerlerinden ödün vermeden ve kimseye biat etmeden, diğer bireylerin onur ve hürriyetine de saygı duyarak düşünce ve eylem özgürlüğüdür. Bu yaşam tarzı, bireyin hem kendisine hem de topluma karşı sorumluluğunu yerine getirmesini, bunu yaparken de ne başkalarının tahakkümü altına girmesini ne de başkalarına tahakküm kurmasını salık verir. Bir birey; devlete ve toplumdaki güç sahibi kişi ve kurumlara karşı yasalarla ve yazılı olmayan normlarla korunuyorsa, buna ilaveten devleti ve toplumu şekillendirme olanağına sahipse, siyasi açıdan onurlu ve hür yaşam sürüyor demektir.

Siyasi partiler, demokrasinin faydalarını en üst seviyeye çıkarmak için faaliyet gösteren demokrasi laboratuvarlarıdır. Bu laboratuvarlar, tüm yurttaşlara açık, kalabalık ve karmaşık organizasyonlardır. Sahipkârlığı sivil topluma ait olduğundan ve paydaşları bir yandan toplumsal sorunlar için çözüm ararken, diğer yandan da kendilerine azami yararın nasıl sağlanabileceğinin peşinde koştuklarından, ana gayeleri doğrultusunda yönetilmeleri ve sürekliliklerinin sağlanmaları en zor olan tüzel kişiliklerdendir.

Siyasi partiler anayasal kurumlar olmakla birlikte ne devletin yönetim organlarından biridir ne de kamu tüzel kişiliği... Siyasi partiler, yurttaşların siyasi konularda kurumsal vekilliğini yapan sivil toplum kuruluşlarıdır. Siyasi partiler ancak seçimleri kazandıkları takdirde devletin yasama ve yürütme organlarında görev almaya hak kazanırlar ve devletin yönetim paydaşlarından biri olurlar. “Koşullu kamusal roller”ine rağmen demokrasi anlayışını benimseyen devletlerde siya-

sal sistemin, hatta ülke yönetiminin başat aktörleri, devletin yönetim organları değil, yurttaşların (halkın) kurumsal vekili olan siyasi partilerdir.

Demokratik bir ulus devlet siyasi partiler olmadan yaşayamaz, ancak siyasi partiler yüzünden ölebilir de... Belirleyeci olan, yurttaşların bilincinin ve cesaretinin yanı sıra siyasi partilerin kendi içlerinde benimsedikleri ilke ve yönetim anlayışları, özellikle de toplum içinde güç kazandıklarında takındıkları tutum ve sergiledikleri davranışlardır.

Demokratik ulus devletlerin siyasal sisteminde birden fazla siyasi parti bulunur. Zira bir siyasi parti, “parti” kelimesinin yüklediği anlamdan da anlaşılacağı üzere, bir toplum içindeki tüm istek, arzu ve görüşleri temsil etmek zorunda değildir. “Parti” kelimesi, bir bütünün kendi içinde homojen olmadığını peşinen varsayar ve birbirlerine benzeyen unsurların kendi içlerinde saflara ayrılmasını ifade eder. Dolayısıyla da siyasi partilerin aynı toplum içindeki gruplaşmasını veya hizipleşmesini ve bireysel veya grupsal fayda elde etmek için faaliyet göstermesini meşrulaştırır. Demokratik sistemler doğası gereği gürültülü çalışır. Vekillerin (politikacıların) asıllardan (yurttaşlardan) aldıkları vekâletin içeriğine sadık kalmaması, siyasi partiler arasındaki adil rekabetin, yüksek siyaset rafa kaldırılarak yıkıcı rekabete dönüşmesi, siyasi parti güdümlü imtiyazlı yeni sınıfların ortaya çıkarak ve münevver kesimi taciz ederek onun yerine geçmek istemesi, kitle demokrasisinin bireyi sindirmesi gibi konular toplumda gerginlik yaratır. Gerginlik toplumun belirli kesimlerinde “çatlak” veya “şişkinlik” yaratıyorsa, siyasal sistemde sayısı birden fazla “ayıplı siyasal konsept” var demektir. Demokrasinin kendi içindeki mekanizmaları sayesinde ayıplı siyasal konseptler, toplum içinde enfeksiyona veya kistlere dönüşmeden bertaraf edilmeye çalışılır (sivil toplum, muhalefet partileri, üst bürokrasi, hukuk sistemi).

Demokrasilerde yüksek siyaset ile düşük siyasetin birlikteliği¹ (“co-existence”), siyasi partilerin ancak *meşruiyeti*, *çoğunlukçuluğu*, *çoğulculuğu*, *kapsayıcılığı* ve *etkililiği* peşinen kabullenerek faaliyet göstermeleri şartıyla mümkündür ve demokrasinin sağlıklı işlemesi için bir gerekliliktir.

Kitabın ana konusu, yurttaşların kurumsal vekilleri olan *siyasi partilerin yönetimi* olmakla birlikte, demokrasi öğretisinin ana fikrine, ülke yönetim sisteminin ana bileşenlerine, kurumsal siyasete, asıl-vekil

ilişkilerine ve popülizm, klientalizm ve sömürücü oluşum gibi kritik konulara çalışmada nispeten geniş yer ayırdım. Zira yönetim üzerine yazılan her kitap ve sunulan her öneri, yönetime konu olan öznenin (tüzel kişiliğin veya kurumun) çevresini kuşatan eko-sistemin özelliklerini de mutlaka dikkate almalıdır. İster özel olsun ister sivil veya kamu sektörü, tüm kurum ve kuruluşların temel karakteristiğini standart kabul eden ve standart öneriler sunan yönetim öğretileri egredir.

Ülke içinde yüzlerce farklı lokasyonda örgütü bulunan, yönetici sayısı binlere, üye sayısı milyonlara ulaşabilen ve kâr amacı gütmeyen tüzel kişilikler olan siyasi partiler, belirli kişilerin veya grupların bireysel veya ortak mülkiyetine değil, ortak amaçlarına dayalı ve kamu yararı için çalışan tüzel kişiliklerdir. Bu nedenle siyasi partiler, genel başkan ve parti ileri gelenleri tarafından güdümlene yönteminden ziyade “yönetişim ilkeleri” doğrultusunda yönetilmelidir. Bir siyasi partide yönetim, genel başkanın ve merkez teşkilatın öncülüğünü ve itici gücünü kabul eden, ancak onları tek karar verici olmaktan çıkartıp yerel teşkilatları ve parti üyelerini, gerektiğinde de parti dışındaki paydaşları yönetim süreçlerine ortak eden bir yönetim anlayışıdır. Yönetişim ilke ve yöntemlerinin benimsendiği siyasi partilerde hiçbir parti üyesi veya fraksiyon diğer üyeleri veya fraksiyonları kendine bağımlı hale getirecek kadar kudretli olmaz, parti faaliyetleri “eşit göz hizasında” gerçekleştirilir. Güdümlenerek yönetim ise, yukarıdan aşağı doğru yönlendirici ve/veya emredici bir yönetim tarzıdır. Yönetişim, güdümlenerek yönetime kıyasla karar alma hızını ve etkililiği bazı durumlarda azaltabilir, ancak uzun vadede yönetimin kalitesini, istikrarını ve meşruiyetini arttırarak daha nitelikli sonuçlar üretir.

Yapmış olduğum inceleme ve gözlemlerde, siyasi partilerle ilgili tartışmaların ve akademik çalışmaların büyük çoğunluğunun, siyasi partilerin ideolojileriyle, tüzükleriyle, yönetmelikleriyle, örgütlenmeleriyle, halkla ilişkileriyle, parti içi demokrasiyle, kurumsal yönetimin standart önerileriyle, seçim modelleriyle ve yasalarla ilgili olduğunu gördüm. Siyasi partilerin hangi ilke ve yöntemlerle nasıl yönetilmesi gerektiğine ilişkin genel kabul görmüş bütünsel, derinlikli ve hemen uygulanabilir somut bir çalışmaya ve öneriye ise hiç rastlamadım. Bu kitabı, bu boşluğu doldurmaya katkı sağlamak amacıyla kaleme aldım. Şirketler için geliştirilmiş yönetim öğretilerinin (*management*), şirketlerin “bireysel mülk sahipliği”ne dayalı bir ortaklar kuruluna sahip olması ve özünde

“kâr amacı” gütmesi nedeniyle siyasi partiler için kullanılamayacağını düşünüyorum. Çünkü siyasi partiler için özünde kendi üyelerine aittir, kâr amacı gütmeyenler ve halka karşı sorumludur, ana amaçları da ulusal kaynakları ve gücü yöneterek toplumsal hedeflere ulaşmak ve temsil ettikleri dünya görüşü çerçevesinde ülkenin geleceğine yön vermektir. Benzeri şekilde, kamu sektörü için önerilen yönetim modellerinin de kamu kurum ve kuruluşlarının kamusal hizmet odaklı ve fayda-maliyet eksenli olmaları nedeniyle politikacılara belki ipuçları verebileceğini, fakat bir bütün olarak kullanılamayacağını düşünüyorum. Siyasi partilerin, ismi dahi hatırlanamayan politikacı, danışman veya hukukçulara hazırlattırılan, karmaşık ve birbirleriyle kısmen çelişen tüzük ve yönetmeliklerle pragmatik şekilde yönetilmesini ise her türlü sonuç açık, riskli bir yöntem olarak değerlendiriyorum. Siyasi partilerin özel yasalar çıkartılarak tek tip standart ilke ve yöntemlerle yönetilmek zorunda bırakılmalarını ise hiç yararlı bulmuyorum. Siyasi partiler, ana gayelerini (misyonlarını) yerine getirebilmeleri ve sürdürülebilir başarı sağlamaları için bilimsel tabana oturmuş, kendi parti tabanlarında da kabul gören uygulanabilir bir yönetim sistemine sahip olmalıdırlar. Bu çalışmamda bu doğrultuda somut ve kapsamlı öneriler sunacağım.

Siyasete hep ilgi duymuş, önemli politikacılarla tanışmış, onlarla aynı masaları paylaşmış, fakat bugüne kadar hiçbir siyasi partiye üye olmamış bir beyaz yakalı olarak benden çok daha güçlü, donanımlı ve heybetli siyasi kurumlara ve deneyimli politikacılara nasıl çalışmalarını gerektiğini anlatmak gibi bir niyetim yok. Özel sektörün farklı kollarında ve pazarı yönlendiren şirketlerin üst yönetimlerinde yaklaşık kırk yıl görev yapmış, “mesleki yetkinlikler”in yanı sıra “duygusal ve diplomatik yetkinlikler”in üst yönetimde ne kadar gerekli olduğunu ve kısa yoldan sağlanan kazançlar yerine “sürdürülebilir değer yaratma”nın önemini derinlemesine deneyimlemiş sivil bir yurttaş olarak amacım sadece, sonraki kuşaklar tarafından da ilgiyle okunup pratikte kullanabilecek, hatta akademisyenler tarafından belki bilimsel öğretiye dahi çevrilebilir somut bir “siyasi parti yönetim önerisi” sunmak ve tartışmaya açmaktır. Çalışmadaki bazı yaklaşımlar ve kullanmış olduğum muhtelif terim ve benzetmeler, kamudan ziyade özel sektörde daha fazla kullanıldığından, başlangıçta teorik veya alışıl gelmemiş olarak algılanabilir. Ancak, akla yatkın her kavramın, teorisinin veya benzetmenin faydalı olacağı kanaatindeyim.

Kitabı öncelikli olarak, tüm yurttaşların hür ve onurlu yaşamını esas alarak ulusun refahını sürdürülebilir şekilde arttırma niyetinde olan demokrat politikacılar, demokrat bürokratlar ve önceki kuşaklardan kendilerine intikal eden kazanımlara ve yükümlülöklere saygı gösteren, aynı zamanda gelecek kuşakların yaşamlarını ve haklarını da gözetmek isteyen demokrat yurttaşlar (asillar) için yazdım. Siyasi partiyi siyasetten geçinmek amacıyla bir araç olarak kullanan üst düzey politikacılar ve birlikte nemalanmak için onların arkalarına sıralanan siyasi parti üyeleri, bürokratlar, iş insanları ve yurttaşlar için bu çalışma sıkıcı olabilir. Kitabı yayına hazırlarken, demokrasi ve siyasi parti kuramıyla bağlantılı muhtelif alıntılar yaptım. Kaynaklarını belirtmiş olmakla birlikte, alıntı esnasında yapılan muhtemel eksiklikler veya farklı yorumlar tamamen bana aittir.

Kitabın hazırlanış sürecinde beni cesaretlendiren, düşünce geliştirmeme katkı sağlayan, aynı zamanda da çekincelerini ileten değerli arkadaşlarım Selen Kocabaş'a, Cem Mengi'ye ve editörüm Kaan Özkan'a çok teşekkür ederim.

Notlar

- ¹ Yüksek siyaset sadece devletin bekası ile sınırlı olmayıp bireylerin onurlu ve özgür yaşamının güvence altında olmasını da kapsar. Düşük siyaset ise karmaşık sorunları basitleştirip kişiselleştiren, kısa vadeli çıkar ve oy kazancına odaklanan, polemige dayalı bir siyaset yapma biçimidir. Demokrasilerde her ikisi de meşrudur.

GİRİŞ

“Demokrasiyi, demokratik bir devletin siyasal yetersizlikleri yüzünden suçlamak hata olur.

Suçlanması gereken bizleriz, yani demokratik devletin yurttaşlarıdır.

Demokratik kurumlar kendi kendilerini iyileştiremezler; onları düzeltme sorunu, kurumlardan çok, kişilerin sorunudur.”

Karl Popper

Demokrasi, yurttaşlara onurlu ve hür bir yaşam sürdürme vaadinde bulunduğu için genel kabul gören, son derece itibarlı bir siyasi anlayıştır. Geçmiş asırlar öncesine dayanır ve muhtemelen dünyanın en eski “siyasal inovasyon”larından biridir. Siyasi partiler ise, günümüzdeki demokrasi uygulamalarının sivil aktörleridir, yani toplumda *asıl konumundaki yurttaşların*, siyasal meselelerde kendilerini temsil etmeleri için seçmiş oldukları *kurumsal vekilleridir*.

Demokrasiye tarihin akışı içerisinde sürekli yeni bileşenler eklendiğinden, günümüzdeki demokrasi anlayışını tek bir cümleyle tanımlamak zordur. Bu nedenle de literatür taraması yapıldığında, yüzün üzerinde birbirinden farklı demokrasi tanımıyla karşılaşabilmekte, hatta bu tanımlar içinde yer alan kelimeler dahi farklı şekilde yorumlanabilmektedir. Örneğin demokrasinin ana akım tanımlarında yer alan “eşitlik” ve “özgürlük” kavramları bunlardan ikisidir. Demokrasinin temel vaadi olan onurlu ve hür bir yaşam aslında herkesin güç ve zenginlik bakımından eşit seviyede olmasını gerektirmez, her istediğini özgürce yapabilmesi anlamına gelmez. Başkalarına muhtaç olmayacak kadar güçlü, başkalarını kendine bağımlı hale getirecek kadar kudretli olunmaması yeterlidir. Pratikte eşitliğin özgürlüğü, özgürlüğün de eşitliği zayıflattığı durumlarla da sıklıkla karşılaşılır. Demokrasi